

Голові спеціалізованої вченої ради К 26.133.01
у Київському університеті імені Бориса Грінченка

Іванюк Г.І.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, професора
кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького
державного педагогічного університету імені Івана Франка

Поліщука Юрія Йосиповича

на дисертацію **Сапіги Світлани Володимирівни**

**«Розвиток особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських
об'єднаннях»**, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

**Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами
відповідних галузей науки.** Актуальність дослідження Світлани
Володимирівни Сапіги зумовлена зростанням викликів і вимог до діяльності
дитячих і молодіжних громадських об'єднань в умовах суспільних
трансформацій, що мають місце в Україні, та необхідністю активізації
діяльності й використання потенціалу громадських об'єднань задля розвитку
і виховання підлітків, як майбутнього нації, формування в них соціальної
активності, відповідальності та громадянської позиції.

Провідне місце щодо виконання цих завдань займають скаутські
громадські об'єднання, що вибудовують свою діяльність на гуманістичних
засадах, розвиваючи особистість, яка в змозі взяти не себе відповідальність за
власні вчинки та долю вітчизни.

До того ж, представлені у вітчизняних науково-педагогічних
дослідженнях напрацювання щодо виховної і розвивальної діяльності
дитячих та молодіжних громадських об'єднань ще не торкалися проблеми
розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських

об'єднаннях. У цьому вбачаємо актуальність теми дослідження дисертації як ресурсу збагачення теорії та практики педагогічної галузі в Україні.

Отже, дисертаційне дослідження Світлани Володимирівни Сапіги відповідає державним потребам щодо науково-дослідної діяльності та виконано як частина реалізації наукової теми Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка «Особистість в умовах суспільних трансформацій сучасної України» (державний реєстраційний номер 0110U002960). Тема дослідження була затверджена Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №3 від 27 березня 2014 року) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол №4 від 29 квітня 2014 року).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Як найбільш істотні наукові результати виконаного дисертаційного дослідження вважаємо за доцільне відзначити такі:

- вперше у вітчизняній педагогіці визначено поняття «розвиток особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях»;
- охарактеризовано розвиток зазначеного потенціалу як цілеспрямовану, системно організовану діяльність у скаутському соціально-виховному середовищі, яка активізує процес саморозвитку та впливає на розкриття компонентів особистісного потенціалу підлітків на засадах синергетики;
- розроблено критерії, показники та рівні розвитку особистісного потенціалу підлітків як наслідки їхнього перебування і діяльності у скаутських громадських об'єднаннях;
- розроблені, обґрунтовані та експериментально апробовані соціально-педагогічні умови розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях;
- розроблено форми та методи діагностики розвитку зазначеного особистісного потенціалу.

Особливо вважаємо за необхідне відзначити розробку змістово-методичного забезпечення розвитку особистісного потенціалу підлітків, що містить освітньо-виховну програму з розвитку даного потенціалу, програму підготовки лідерів скаутських громадських об'єднань, розроблені та апробовані форми діяльності скаутських громадських об'єднань з розвитку особистісного потенціалу підлітків, форми проведення та фіксації результатів моніторингу і оцінки стану розвитку зазначеного потенціалу підлітків.

Нові факти, одержані здобувачем. Дисертаційна робота С. В. Сапіги виконана на високому професійному рівні, містить цінні наукові результати. Зокрема, дослідницею розкрито сутність базових понять дослідження; схарактеризовані напрями і зміст діяльності скаутських громадських об'єднань щодо розвитку особистісного потенціалу підлітків; розроблені критерії, показники та рівні розвитку зазначеного потенціалу підлітків в ході діяльності скаутських громадських об'єднань; обґрунтовані соціально-педагогічні умови розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях; розроблено змістово-методичне забезпечення розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях.

За результатами проведеного дослідження удосконалено концептуальні положення організації роботи з членами скаутських громадських об'єднань, зміст і форми роботи зазначених об'єднань.

Дослідницею уточнено поняття «особистісний потенціал», «розвиток особистісного потенціалу підлітків», компоненти особистісного потенціалу; удосконалено зміст, складові освітньо-виховної програми Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Національна організація скаутів України» з розвитку особистісного потенціалу підлітків; зміст програми підготовки лідерів скаутських громадських об'єднань із розвитку зазначеного потенціалу підлітків; подальшого розвитку набули форми та методи розвитку особистісного потенціалу підлітків у діяльності скаутських громадських об'єднань.

За результатами вивчення теоретичних здобутків вітчизняних науковців розкрито сутність соціально-педагогічних умов розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях, що розглядаються дослідницею як сукупність педагогічних обставин, які створюються під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників і впливають на розвиток особистісного потенціалу підлітків.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується чіткістю окреслених кваліфікаційних ознак дослідження – метою, визначеними об'єктом і предметом дослідження; підтверджується коректністю постановки розглянутих завдань, обґрунтованістю вихідних положень, добором комплексу дослідницьких методів, адекватних меті та завданням роботи. Зокрема, застосуванням теоретичних (аналіз філософських, психологічних, педагогічних, соціально-педагогічних наукових джерел; синтез, порівняння, систематизація, узагальнення науково-теоретичних положень з метою розкриття змісту та особливостей розвитку особистісного потенціалу підлітків; обґрунтування соціально-педагогічних умов розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях; емпіричних (глибинне інтерв'ю, опитування, педагогічний експеримент, фокус-група); статистичних (методи математичної статистики для узагальнення результатів експериментальної роботи, визначення кількісних змін у рівнях розвитку особистісного потенціалу підлітків).

Обґрунтовані С. В. Сапігою результати дослідження забезпечують новизну і вірогідність загальних висновків дисертації і загалом не викликають сумніву.

Дисертація С. В. Сапіги виконана на належному науковому рівні, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. Оформлення роботи відповідає

сучасним вимогам до наукових праць такого рівня. Позитивне враження справляють представлені табличні матеріали, рисунки і додатки.

Необхідно відзначити експериментальну базу дослідження. Загалом дослідженням було охоплено дев'ять скаутських громадських об'єднань (324 респонденти).

Результати дослідження пройшли достатню апробацію під час науково-практичних конференцій різного рівня, в яких брала участь дисертантка.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Одержані Світланою Володимирівною Сапігою результати мають значення для педагогічної науки, що полягає у визначенні теоретичних і практичних засад розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях.

Результати дисертаційного дослідження Світлани Володимирівни Сапіги впроваджено у виховний процес скаутських громадських об'єднань «Плай» (довідка № 05-17 від 26.05.2017 р.), «Національної організації скаутів України» (довідка № 137-05 від 31.05. 2017 р.), «Відрада» (довідка № 05-18 від 31 05. 2017 р.), «Студентської Організації Українських Скаутів «СОУС» (довідка № 112-31 від 30.06. 2017 р.), «Скаути Києва» (довідка № 37 від 7.11. 2017 р.), «Миколаївської дитячої спілки скаутів» (довідка № 150 від 7.11. 2017 р.), «Асоціації Дніпровських Скаутів «Скіф» (довідка № 33 від 7.11. 2017 р.), Запорізької обласної дитячої організації «Слідопит» (довідка № 02/17 від 7.11. 2017 р.), Скаутського об'єднання «Тотем» (довідка № 08-11 від 09.11. 2017 р.), Одеського обласного осередку ВМГО «НОСУ» (довідка № 3222-11 від 09.11. 2017 р.), «Скаути Дніпра» (довідка № 39 від 10.11. 2017 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Одержані результати дослідження можуть бути використані лідерами скаутських громадських об'єднань, соціальними педагогами закладів загальної середньої освіти, позашкільних закладів освіти, фахівцями центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; служб у справах дітей із метою

оптимізації процесу розвитку особистісного потенціалу підлітків; закладами вищої освіти у розробленні змістових модулів навчальних дисциплін. Корисними будуть результати дослідження для лідерів всіх інших дитячих і молодіжних громадських об'єднань.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація Світлани Володимирівни Сапіги має науково обґрунтовану структуру: вступ, два розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Послідовність і логіку викладу тексту дисертації визначено необхідністю вирішення поставлених завдань дослідження.

У дисертації уточнено поняття «особистісний потенціал підлітків», вперше визначено поняття «розвиток особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях»; розроблено критерії, показники та рівні розвитку особистісного потенціалу у скаутських громадських об'єднаннях; охарактеризовано зміст та прокласифіковано напрями діяльності скаутських громадських об'єднань щодо розвитку особистісного потенціалу підлітків; визначено критерії, показники та рівні розвитку особистісного потенціалу підлітків у контексті виокремлених компонентів особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях.

Обґрунтовано соціально-педагогічні умови розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях. Здійснено експериментальну перевірку дієвості соціально-педагогічних умов розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях.

Розроблено змістово-методичне забезпечення розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях, а саме: освітньо-виховну програму розвитку особистісного потенціалу підлітків; програму підготовки лідерів скаутських громадських об'єднань; методичні рекомендації для них щодо координації дій щодо розвитку особистісного потенціалу членів зазначених об'єднань підліткового віку; розроблені і рекомендовані лідерам скаутських об'єднань форми діяльності з розвитку особистісного потенціалу підлітків, а також форми проведення моніторингу і

оцінки стану розвитку особистісного потенціалу підлітків-членів скаутських громадських об'єднань, форми фіксації результатів моніторингу.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове та практичне значення здобутих дисертанткою результатів дослідження, все ж вважаємо за доцільне назвати деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Вважаємо, що дисертація носила б більш довершений характер, якби Світлана Володимирівна знайшла можливість подати окремим підрозділом аналіз зарубіжного досвіду розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях. Наше побажання зумовлене ще й тим фактом, що однією з провідних умов розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях дослідницею обґрунтовано умову врахування стандартів Всесвітньої організації скаутського руху щодо розроблення та впровадження програми з розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях.

2. Дослідження значно виграло, якби у підрозділі 1.1 «Напрями і зміст діяльності скаутських громадських об'єднань з розвитку особистісного потенціалу підлітків» дисертантка не побіжно (с. 67), а більш ґрунтовно описала зміст скаутського методу, запропонувала конкретні засоби для реалізації кожного елемента скаутського методу з розвитку особистісного потенціалу підлітків.

3. Аналізуючи суть окресленої дослідницею другої соціально-педагогічної умови розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських об'єднаннях, що схарактеризована як «координація дорослими лідерами процесу розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях» вважаємо, що за своєю суттю та способами її упровадження ця соціально-педагогічна умова в роботі розкрита у значно ширшому діапазоні. Адже дослідницею розроблені й упроваджені програми підготовки дорослих лідерів, методичні рекомендації для дорослих лідерів щодо координації діяльності розвитку особистісного потенціалу підлітків та

інше. Тому вважаємо, що за логікою проведеного дослідження напрошується виокремлення ще однієї соціально-педагогічної умови розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських об'єднаннях – умова підготовки лідерів до соціально-педагогічного супроводу розвитку особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях.

4. У процесі дослідження Світланою Володимирівною нагромаджено цінний матеріал щодо змісту і форм діяльності скаутських громадських об'єднань із розвитку особистісного потенціалу підлітків та підготовки дорослих лідерів скаутських громадських об'єднань, а саме: розроблено програму підготовки лідерів скаутських громадських об'єднань, методичні рекомендації для дорослих лідерів щодо координації діяльності розвитку особистісного потенціалу підлітків та інші. Вважаємо, що ці напрацювання мають стати надбаннями членів і лідерів скаутських громадських об'єднань завдяки можливостям Інтернет-ресурсів та Інтернет-технологій.

5. Аналізуючи та обґрунтовуючи напрями і зміст діяльності скаутських громадських об'єднань щодо розвитку особистісного потенціалу підлітків, дослідниці для більшої аргументації варто було в додатках подати скріншоти матеріалів, заходів та форм роботи, які проводилися в скаутських громадських об'єднаннях із розвитку особистісного потенціалу підлітків.

Зазначені побажання й зауваження не знижують теоретичної та практичної цінності проведеного дослідження, яке є цілісним, має незаперечну наукову новизну та практичне значення.

Повнота викладання результатів в опублікованих працях. Основні положення дисертації Світлани Володимирівни Сапіги достатньо повно висвітлені у 14 наукових публікаціях (із них 12 – одноосібні, 2 – у співавторстві), зокрема: 8 – у провідних фахових виданнях України (із них 1 – у виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз, 1 – у електронному науковому виданні), 1 – у зарубіжному науковому виданні, 5 – у збірниках науково-практичних конференцій.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті та обґрунтовані в рукописі дисертації С. В. Сапіги.

Загальний висновок

Логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, які притаманні зазначеній науковій праці і надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти і завершеності. Не викликає сумніву теоретичне і практичне значення проведеного дослідження, оскільки отримані результати та представлені узагальнення заслуговують на більш широке впровадження в практику роботи скаутських громадських об'єднань.

Висновки, сформульовані дисертанткою, чітко і повно розкривають поставлені в роботі завдання, основні надбання та результати дослідження. В опублікованих за темою дисертації працях викладено основні положення, здобуті в процесі наукового пошуку. Зміст дисертації адекватно відображено в авторефераті.

Також відзначимо змістову насиченість, стилістичну культуру дисертаційного тексту, його продуману структуру, логічність висновків до кожного розділу і загального висновку, широту апробації, різноманіття додатків.

Дисертація **«Розвиток особистісного потенціалу підлітків у скаутських громадських об'єднаннях»** є завершеним самостійним дослідженням, що має теоретичне і практичне значення й заслуговує на позитивну оцінку. Рукопис дисертації й автореферату відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, зі змінами

та доповненнями (Постанова Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08. 2015 р.), та Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» № 40 від 12.01.2017 р., паспорту спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка, а отже є всі підстави для присудження **Світлані Володимирівні Сапізі** наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки
та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Ю. Й. Поліщук

